

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Хімійчук О.М., Струк Б.М.

Буковинський державний фінансово-економічний університет

Досліджено теоретико-методологічні засади фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування. Здійснено оцінку фінансового забезпечення бюджету м. Чернівців за 2011-2013. Виявлено ключові проблеми та перспективи удосконалення сфери фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування України в умовах сьогодення.

Ключові слова: бюджет, фінансове забезпечення, фінансовий механізм, місцевий економічний розвиток, доходи місцевого бюджету.

Постановка проблеми. Активний вплив місцевого самоврядування на формування нових суспільних відносин можливий лише в тому разі, якщо воно матиме у своєму розпорядженні достатню кількість фінансових ресурсів. Головною ознакою фінансової незалежності є володіння і самостійне розпорядження фінансовими ресурсами, обсяги яких відповідають функціям і завданням, що покладаються на органи місцевого самоврядування. Тому виникає проблема обґрунтування економічного змісту фінансових ресурсів місцевих органів влади, дослідження складу фінансових ресурсів та механізму їх формування і використання в сучасних умовах. Крім того, існування впродовж тривалого періоду централізації різних гілок державної влади призвело до послаблення функцій місцевих органів влади щодо формування основної складової фінансових ресурсів – доходів місцевих бюджетів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми формування фінансових ресурсів на місцевому рівні досить широко висвітлюються як в зарубіжній, так і у вітчизняній науковій літературі. Різноманітні аспекти окресленої проблематики відображені у працях таких вчених, як О. Василик, В. Зайчкова, О. Кириленко, І. Луніна, В. Мамонова, О. Матвеева, Ю. Пасічник, Л. Старецька, С. Юрій та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Віддаючи належне напрацюванням вчених, здійсненим у даній галузі, слід зауважити, що багато проблем до сьогодення залишаються невирішеними і вимагають комплексної оцінки та нових підходів до їх розв'язання. Однак, досі не існує єдиної методики до визначення складу фінансових ресурсів місцевих органів влади, оцінки їх стану. Гостро постає проблема пошуку додаткових джерел формування фінансових ресурсів та оптимізації їх використання. Відтак, вибір теми обумовлений пошуком шляхів комплексного підходу до реформування механізму формування дохідної частини бюджетів місцевого самоврядування.

Мета статті. Головною метою роботи є наукове обґрунтування та поглиблення теоретико-методологічних підходів і рекомендацій з удосконалення механізму формування фінансових ресурсів місцевих бюджетів та розробка практичних рекомендацій щодо підвищення рівня фінансової незалежності органів місцевого самоврядування.

Виклад основного матеріалу. Нині, в умовах реформування бюджетного та податкового законодавства, проблема формування доходів місцевих бюджетів набуває особливого значення. Фінансова стабільність регіонів України може бути досягнута лише за умови проведення ефективної бюджетної політики органами місцевого самоврядування та відповідної фінансової спроможності регіонів. Та-

ким чином, стимулювання економічного зростання на рівні територіальних громад потребує стабільного ресурсного забезпечення. Безпосередньо у фінансово-економічну основу місцевого самоврядування входять економічні ресурси та фінансові кошти, які органи місцевого самоврядування можуть використовувати з метою реалізації статутних цілей.

Згідно зі ст. 142 Конституції України «матеріальною і фінансовою основою місцевого самоврядування є рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, земля, природні ресурси, що є у власності територіальних громад сі, селищ, міст, районів у містах, а також об'єкти їхньої спільної власності, що перебувають в управлінні районних і обласних рад» [1].

Фінансове забезпечення органів місцевого самоврядування визначається у різний спосіб. Однак, кожен з них зводиться до трактування його як системи методів і важелів впливу на процес місцевого економічного розвитку. Тому, досліджуючи визначення поняття фінансового забезпечення, можемо запропонувати наступне: «сукупність економічних відносин, що виникають з приводу пошуку, залучення і ефективного використання ресурсів всіх економічних агентів, які можуть бути спрямовані на забезпечення економічних потреб території, а також організаційно-управлінських принципів, методів і форм впливу цих ресурсів на фінансове забезпечення місцевого самоврядування».

Так, відповідно до ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні», фінансовою основою місцевого самоврядування є доходи місцевого бюджету, які створюються за рахунок власних джерел і закріплених загальнодержавних податків, зборів і обов'язкових платежів [2].

Власні доходи місцевого бюджету – доходи, які визначаються законодавством і збираються на відповідній території: місцеві податки та збори; доходи від майна і підприємств, що знаходяться в комунальній власності. Так, саме власні доходи місцевого бюджету характеризуються ступінь фінансового забезпечення місцевого самоврядування та фінансової незалежності як такої.

У табл. 1 наведено склад та структуру обсягу власних надходжень міського бюджету м. Чернівці за 2011-2013 роки.

Таким чином, за даними табл. 1 обсяг власних доходів бюджету міста Чернівці протягом аналізованого періоду постійно зростає. Якщо порівняти значення 2013 року з 2011 роком, то сумарний обсяг власних доходів міста зріс на 7,0 %, що у абсолютному значенні складає 7771,6 тис. грн. Найбільшу питому частку в структурі власних доходів міського бюджету протягом 2011-2013 років становить плата за землю – 73,7 %, 71,4 % та 68,2 % відповідно. Однак, як бачимо з даними аналізу, просте-

Склад та структура власних доходів міського бюджету м. Чернівці за 2011-2013 років

Найменування власних доходів	2011 рік		2012 рік		2013 рік	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Фіксований податок на доходи фізичних осіб	2450,0	2,2	0,0	0,0	0,0	0,0
Податок на прибуток підприємств	4500,0	4,1	4700,0	4,1	9762,4	8,3
Збір за спеціальне використання лісових ресурсів	35,0	0,0	50,0	0,0	53,0	0,0
Платежі за користування надрами	20,0	0,0	27,0	0,0	28,0	0,0
Плата за землю	81400,0	73,7	80739,8	71,4	80608,1	68,2
Місцеві податки і збори, до 1 січня 2011 року	90,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Місцеві податки і збори	4674,2	4,2	6606,2	5,8	6900,0	5,8
Частина чистого прибутку комунальних унітарних підприємств	1680,0	1,5	2197,0	1,9	2215,0	1,9
Плата за розміщення тимчасово вільних коштів місцевих бюджетів	1200,0	1,1	3075,0	2,7	3150,0	2,7
Штрафні санкції за порушення законодавства про патентування	69,3	0,1	165,8	0,1	165,0	0,1
Надходження штрафів, що накладаються виконавчими органами	350,0	0,3	335,4	0,3	345,0	0,3
Надходження від орендної плати	13724,9	12,4	14405,0	12,7	14800,0	12,5
Надходження сум кредиторської заборгованості	0,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Інші надходження	140,0	0,1	703,3	0,6	100,0	0,1
Кошти від реалізації безхазяйного майна	65,0	0,1	45,0	0,0	45,0	0,0
Надходження коштів від Державного фонду дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння	0,8	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
РАЗОМ	110399,9	100	113049,5	100	118171,5	100

Джерело: розроблено авторами за даними Фінансового управління Чернівецької міської ради

жується тенденція до зменшення її обсягів. Так, 2011 році даний показник складав 81400,0 тис. грн., у 2012 році зменшився на 660,2 тис. грн. та склав 80739,8 тис. грн., а у 2013 році вже становив 80608,1 тис. грн., зменшившись на 131,7 тис. грн. Наступними за обсягами серед загальної кількості власних доходів є надходження від орендної плати – 12,4 %, 12,7 % та 12,5 % в 2011, 2012, 2013 роках відповідно. Як бачимо, надходження даного виду власних доходів здійснюється приблизно рівними частинами. Так, значення надходжень від орендної плати з 2011 р. по 2013 р. збільшилось на 7,8 %, що складає 1075,1 тис. грн. Серед структурних елементів власних надходжень місцевого бюджету доволі значною є й частка податку на прибуток (4,1 % протягом 2011-2012 рр. та 8,3 % в 2013 році), а також – місцевих податків і зборів (4,2 % в 2011 році та 5,8 % протягом 2012-2013 рр.). Менш значимими протягом досліджуваного періоду залишаються обсяги плати за розміщення тимчасово вільних коштів місцевих бюджетів (2,7 %) та чистого прибутку комунальних унітарних підприємств (1,9 %), натомість частка інших надходжень в загальній структурі є надто мізерною.

Аналізуючи власні доходи місцевого бюджету м. Чернівці, необхідно приділити увагу насамперед місцевим податкам та зборам, оскільки в більшості зарубіжних країн вони є основним джерелом надходжень до місцевого бюджету, що сприяє їх фінансовій автономії. Так, в Україні загалом, і, зокрема, в м. Чернівці, частка місцевих податків і зборів є незначною, простежується тенденція до зниження їх фіскального значення, що не лише обмежує податкові надходження місцевої влади, а й становить істотну загрозу для підзвітності органів місцевого самоврядування. Тому надалі проведемо аналіз структурних змін місцевих податків і зборів міського бюджету м. Чернівці за 2011-2013 роки (рис. 1)

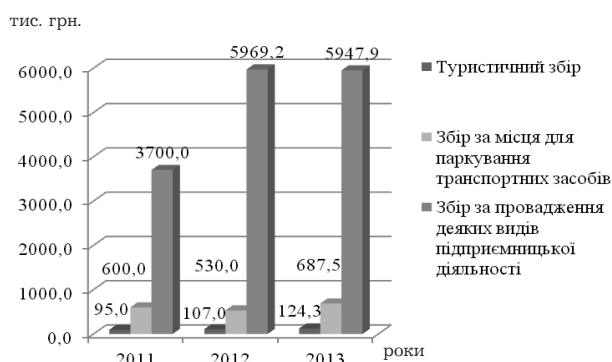
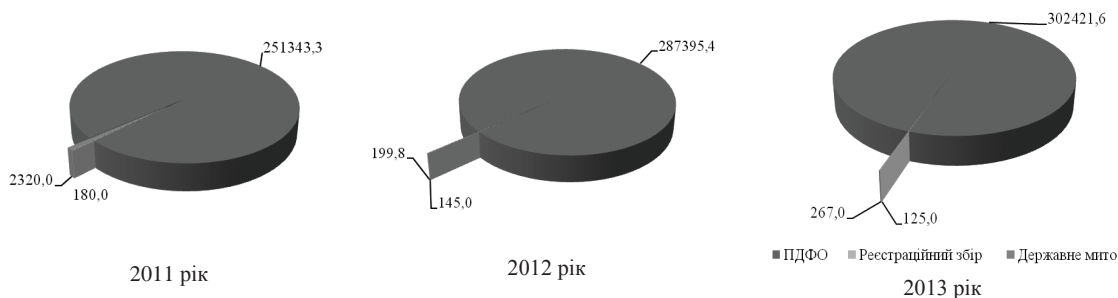

Рис. 1. Динаміка структури місцевих податків і зборів міського бюджету м. Чернівці за 2011-2013 роки

Джерело: розроблено авторами за даними Фінансового управління Чернівецької міської ради

Дані рис. 1 показують, що структуру місцевих податків і зборів міського бюджету м. Чернівці протягом 2011-2013 років складають збір за місця для паркування транспортних засобів, туристичний збір та збір за впровадження деяких видів підприємницької діяльності. Останній, в свою чергу, займає найбільшу питому частку, постійно зростаючи. Зокрема, в 2012 році у порівнянні з 2011 роком обсяг даного збору зріс на 2269,0 тис. грн. та склав 5969,2 тис. грн., в 2013 році спостерігається незначне його зменшення (-21,3 тис. грн.). Наступним за обсягами слідує збір за місця для паркування транспортних засобів, однак у порівнянні з попереднім джерелом надходжень дохідної частини місцевого бюджету обсяги його відрахування протягом 2011-2013 років є доволі малими – 600,0 тис. грн., 530,0 тис. грн. та 687,5 тис. грн. відповідно. Найменшою є частка туристичного збору у загальній структурі. Протягом

Рис. 2. Склад та структура закріплених доходів міського бюджету м. Чернівці за 2011-2013 років

Джерело: розроблено авторами за даними Фінансового управління Чернівецької міської ради

досліджуваного періоду спостерігається стабільне незначне збільшення обсягів даного збору. Отже, обсяг місцевих податків і зборів хоч і зростає протягом 2012-2013 років, однак, продовжує залишатися надто малим для фінансового забезпечення міста та сприяння його фінансовій автономії, зокрема.

Закріплені доходи місцевого бюджету – це доходи, які повністю чи частково зараховуються у певні види бюджету безстроково або на довготерміновій основі і для їх включення непотрібно рішення органів влади вищої ради. Аналіз складу та структури закріплених доходів міського бюджету м. Чернівці за 2011-2013 роки узагальнено на рис. 2.

Таким чином, найбільшу питому частку в структурі закріплених доходів протягом 2011-2013 років становив ПДФО – 251343,3 тис. грн., 287395,4 тис. грн. та 302421,6 тис. грн. відповідно. Так, в 2012 році обсяг ПДФО зріс у порівнянні з 2011 роком на 36052,1 тис. грн., а в 2013 році в порівнянні з 2012 роком – на 15026,2 тис. грн. Також в складі закріплених доходів відбулися зміни в сторону зменшення розміру реєстраційного збору на 35,0 тис. грн. в 2012 році у порівнянні з 2011 роком та на 20,0 тис. грн. у 2013 році у порівнянні з попереднім роком. Також зміни відбулися й з обсягом державного мита. Так, в 2012 році у порівнянні з 2011 роком їх обсяг зменшився на 2120,2 тис. грн. А в 2013 році у порівнянні з 2012 роком його обсяг дещо зріс на 67,2 тис. грн.

Таким чином, частка ПДФО у закріплених доходах, як і в Україні, так і м. Чернівці забезпечує ПДФО. Варто зазначити, що простежується збільшення його питомої ваги як у податкових надходженнях, так і в доходах загального фонду міського бюджету.

В свою чергу, результати аналізу засвідчили, що на сьогодні місцеві органи влади не можуть мати повної фінансової незалежності, саме тому виникає

потреба у їх додатковому фінансуванні, яке, в умовах сьогодення, здійснюється за рахунок системи трансфертів та цільового фінансування регіональних програм з Державного бюджету.

Висновки і пропозиції. Аналіз сучасного фінансового стану фінансових ресурсів місцевих органів влади свідчить про другорядну, допоміжну роль місцевих податків і зборів, істотну залежність дохідної частини місцевих бюджетів від рішень центральних органів влади, недостатню самостійність місцевої влади. Така система потребує докорінного реформування, зміни підходів до формування дохідної частини місцевих бюджетів і ставлення до місцевих податків і зборів.

Таким чином, збільшення рівня фінансового забезпечення передбачає:

- 1) ефективного управління бюджетними коштами;
- 2) посилення відповідальності за дотримання бюджетного законодавства;
- 3) розширення повноваження органів місцевого самоврядування з приводу залучення альтернативних джерел доходів місцевих бюджетів;
- 4) зростання ролі місцевих податків і зборів, економічно ефективною власної податкової бази;
- 5) перерозподіл доходів між місцевими бюджетами шляхом удосконалення податкового та бюджетного законодавства, зокрема, зарахування податку з доходів фізичних осіб до бюджетів територіальних громад;
- 6) посилення зацікавленості органів місцевої влади щодо підвищення рівня власної дохідної бази за рахунок обсягу інвестицій, рівня доходів населення;
- 7) скорочення централізованого фінансування;
- 8) підвищення інвестиційної активності в регіоні шляхом врахування природно-ресурсного, науково-технічного, виробничо-економічного та людського потенціалу тощо.

Список літератури:

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996р. – К.: Офіційне видавництво Верховної Ради України, 1996. – 115с.
2. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 року № 241, зі змінами і доповненнями.
3. Старецька Л.І. Місцеве самоврядування: оглядовий курс (Навч. прогр. для працівників місц. самоврядування; Книга 3) / Л. І. Старецька. – К.: – 2006. – 88 с.
4. Мамонова В. Методи та механізми фінансування місцевого економічного розвитку / В. Мамонова, Н. Бадич, Н. Гринчук, Л. Чорній, М. Борода, К. Рубановський. – К.: Центр громадської експертизи, Проект «Місцевий економічний розвиток міст України», 2013. – 176 с.
5. Матвеева О. Ю. Шляхи розширення фінансової бази місцевого самоврядування в умовах децентралізації управління (на прикладі дніпропетровської обл.) / О. Ю. Матвеева // Державне управління та місцеве самоврядування : зб. наук. пр. – Д.: ДРІДУ НАДУ, 2010. – № 3(6). – С. 274-285.

Химийчук О.Н., Струк Б.М.

Буковинский государственный финансово-экономический университет

ОСОБЕННОСТИ ФИНАНСОВОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ОРГАНОВ МЕСТНОГО САМОУПРАВЛЕНИЯ

Аннотация

Исследовано теоретико-методологические основы финансового обеспечения органов местного самоуправления. Осуществлена оценка финансового обеспечения бюджета г. Черновцов за 2011-2013. Выявлено ключевые проблемы и перспективы совершенствования сферы финансового обеспечения органов местного самоуправления Украины в современных условиях.

Ключевые слова: бюджет, финансовое обеспечение, финансовый механизм, местное экономическое развитие, доходы местного бюджета.

Khimiichuk O.M., Struk B.M.

Bukovyna State University of Finance and Economics

FEATURES OF FINANCIAL SUPPORT OF LOCAL GOVERNMENT

Summary

Are studied the theoretical and methodological foundations of financial support of local governments. Made the assessment of the financial ensuring budget of Chernivtsi from 2011 till 2013. Are discovered the key issues and perspectives enhancing of financial support.

Keywords: budget, financial security, financial mechanism, local economic development, incomes of the local budget.

УДК 657.412.2:006.44.032

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ЗА ВИПУЩЕНИМИ ОБЛІГАЦІЯМИ ВІДПОВІДНО ДО НАЦІОНАЛЬНИХ ТА МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТИВ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

Хома С.В., Богославець О.Ю.

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

При здійсненні господарської діяльності між суб'єктами господарювання виникають певні права і зобов'язання, необхідною умовою якого є одержання достовірної інформації про результати діяльності підприємства. У даній статті досліджено особливості обліку зобов'язань за випущеними облігаціями відповідно до національних та міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Також зроблено порівняння методів списання амортизації дисконту (премії).

Ключові слова: облігація, фінансове зобов'язання, ринкова ставка відсотка, дисконт, премія, ануїтет.

Постановка проблеми. У процесі своєї діяльності кожне підприємство вступає у господарські відносини із постачальниками, працівниками, покупцями та іншими юридичними і фізичними особами. Ці відносини забезпечують нормальне функціонування підприємства. При встановленні господарських відносин між сторонами виникають певні права і зобов'язання. Але постійна нестача грошових ресурсів, пов'язана з необхідністю забезпечення потреби в ресурсах господарюючих суб'єктів, викликала підвищений попит на емісію та розміщення надійних цінних паперів, у числі яких важливе місце можуть займати облігації. Враховуючи політичну небезпечність та економічну нестабільність в Україні, особливо сьогодні є актуальним питанням, що стосується фінансового забезпечення суб'єктів господарювання для їх ефективного господарювання, джерелом якого можуть бути довгострокові позики за випущеними облігаціями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження обліку облігацій та його порівняння з обліком в зарубіжних країнах були проведені різними науковцями, зокрема: Гавалешко С., Терещенко О.

О., Пономарьова Н., та ін. Зокрема, Гавалешко С. у своїй науковій роботі "Порівняльний аспект обліку облігацій в Україні та Російській Федерації" провів порівняльний аналіз бухгалтерського обліку облігацій в Україні та Росії з метою подальшого удосконалення відображення в системі бухгалтерського обліку операцій з облігаціями, а також зробив висновки про те, що ринки облігацій України та Росії мають схожі риси, що пояснюється тим, що ринок облігацій в Україні почав формуватися під впливом Російського ринку. Методики бухгалтерського обліку облігацій в Україні та Росії значною мірою подібні, однак мають певні особливості, які наведені у статті [3]. У свою чергу, Наталія Пономарьова у статті "Цінні папери як об'єкт бухгалтерського обліку" зазначила, що випуск боргових цінних паперів, зокрема облігацій, є альтернативним видом залучення позикових коштів. Крім того, вона розглянула цінні папери як об'єкт обліку у світлі вітчизняного досвіду та міжнародної практики, розробила практичні рекомендації з удосконалення методики визначення та визнання цінних паперів як об'єкта обліку, з'ясувала місця та види діяль-